

ОЛЕКСАНДР ІЛАРІОНОВИЧ ОСТАШКО – ВЧЕНИЙ ЗА ПОКЛИКАННЯМ

Плаксі́й Т.М., к.і.н., доц.

Кременчуцький державний політехнічний університет

імені Михайла Остроградського

39614 м.Кременчук, вул. Першотравнева, 20

E-mail: nich@polytech.poltava.ua

Осташко Олександр Іларіонович народився у мальовничому наддніпрянському селі, що неподалік від м. Кременчука, Попівка, Онуфріївського району, Кіровоградської області 19 квітня 1938 року. Для українських селян 30-ті роки - роки становлення радянської влади, були не тільки злиденними, коли і батькам, і дітям доводилося тяжко працювати, бодай не пропасти від голодної смерті, а за колосок збіжжя, вхопленого на колгоспному полі, можна було потрапити до в'язниці та ще й отримати клеймо „ворога народу” або „шкідника народного господарства”. Та не легшими були й воєнні та повоєнні роки для родини колгоспників Осташків: тяжка щоденна праця батька й матері у колективному господарстві, трудодні без просвітку, невеликий достаток, як і у безлічі українських родин радянської доби. Однак Олександр із молодшим братом Миколою виростав у дружній сільській родині простих трударів допитливим, настирливим, жвавим хлопчиком. Він з дитинства знав, що все дається тільки важкою працею, легкого хліба не буває, а тому привчав себе до виконання щоденних обов'язків, допомагав батькам не тільки по домашньому господарству, а й працею у колгоспі. Особливо ж полюбляв ганяти м'яч з однокласниками та читати книжки. А вже у більш дорослі роки виступав за збірну Онуфріївського району з футболу і здобув славу неперевершеного нападаючого. У шкільні роки відзначався чіткою громадянською позицією, був активним у громадському житті школи, села. Можна продовжити розповідь про не такі вже й безтурботні юнацькі роки сільського хлопця Осташка О.І. І міг би Олександр так і залишитися в тій соціальній ніші, де народився, якби не та зірка та доля, що підняла його до рівня вченого-історика, відомого не тільки на Полтавщині, а й в Україні загалом.

Після закінчення школи у с. Попівка Олександр із легкістю вступив на історико-філософський факультет Київського (на той час ордену Леніна) державного університету ім. Т.Г. Шевченка, який успішно закінчив 1965 року й отримав кваліфікацію історика, вчителя історії і суспільствознавства, викладача історії. У студентські роки був активним діячем студентського самоврядування. Після закінчення навчання в університеті Осташко О.І. був направлений до Одеського вищого інженерно-морського училища, де працював спочатку асистентом, згодом – старшим викладачем, доцентом.

Цікавим фактом біографії Олександра Іларіоновича є проходження ним 1970–1971 рр. стажування у Сорбонському університеті в Парижі (Франція).

Слід особливо відзначити, що значно сприяло цьому добре знання Олександром французької мови. Вже працюючи у КДПУ на посаді завідувача кафедри він часто застосовував ці знання (аби не забути!) у спілкуванні з колегами, особливо з молоддю (він називав нас, тоді ще викладачів-початківців, майбутніх вчених „младогегельянцями”, що робило нам велику честь!), показуючи цим приклад високої ерудиції та рівня освіченості. Разом із тим стажування у Сорбоні значною мірою сприяло роботі над науковим дослідженням, тема якого викристалізувалася вже на той час. Відразу після повернення з Франції 1971 року Осташко О.І. був направлений у цільову аспірантуру до своєї „Alma matir”, а вже з 1975 року він - кандидат історичних наук (успішний захист дисертації відбувся у спеціалізованій вченій раді Київського ордену Леніна державного університету ім. Т.Г. Шевченка). 1977 року йому присвоєне вчене звання доцента.

У цей період відбулися зміни й в особистому житті Олександра Іларіоновича – він одружився. На час навчання у аспірантурі дружину Катерину Іванівну довелося відправити до батьків у рідне село Попівку, де й народилася їх донька – Наталя, пізніше, вже у Кременчуці – син Олег. Дружина пригадує: „Коли приїхала до батьків, дехто дивувався: „Як же так - Сашко – у місто, та ще яке – Київ, а ти сюди – в село! Та він же забуде про тебе!..”. Однак своєї долі „і конем не об'їдеш!”.

А доля привела 1978 року родину Осташків до м. Кременчука! Та інакше й бути не могло, адже тоді у місті вже існував перспективний навчальний заклад вищого рівня – Кременчуцький філіал Харківського політехнічного інституту. З 30.08.1978 р. по 30.08.1986 р. Олександр Іларіонович працював на посаді доцента тоді ще кафедри марксизму-ленінізму, з 27.06.1986 по 28.12.1990 р. – на посаді доцента, завідувача кафедри історії КПРС і політичної економії. Безумовно, весь свій досвід організаційної, науково-методичної роботи Осташко О.І. переніс до КФ ХПІ. Пригадуємо, як шанували студенти, зокрема, слухачі інституту марксизму-ленінізму, що діяв тоді при міській організації КПРС, лекції Осташка О.І. Без перебільшення – такого лектора годі було знайти: буквально заворожені, „з відкритим ротом” слухали вони його, а по закінченні лекцій ще довго пам'ятали у найменших деталях навчальний матеріал, а особливо – той позитивний емоційний стан, який передавався зі словами лектора. Що говорити – досі згадують ті заняття випускники інституту, а нині – знані люди у міс-

ті, керівники підприємств, організацій, установ. Якийсь особливий стиль і манера були властиві Олександрові Ларіоновичу як лектору, викладачеві, керівникові-організатору – логічна й методологічна спрямованість, неголослівність, наповненість фактами і прикладами з практики життя, вміння узагальнювати й робити висновки, що зачіпали власну позицію того, хто слухав.

Наприкінці 80-х років, з ініціативи Олександра Ларіоновича, у міській газеті „Кременчуцька зоря” та газеті „Соціалістичне село” (сmt. Онуфрїївка Кіровоградської обл.) було започатковано рубрику „Білі плями історії”, вести яку він доручив нам, молодим пошукачам Шушпанову Г. та Плаксієві Т. Ми випустили декілька статей, які мали певний суспільний розголос, а, що найголовніше, вчилися науково-публіцистичному жанру, за що донині вдячні Олександрові Ларіоновичу. Пригадую, як він як завідувач кафедри, як науковець, що сам не байбужий до процесів, які відбуваються у житті країни кінця 80-х – початку 90-х рр., не нав’язуючи своїх переконань, намагався сприяти формуванню власної позиції у нас - викладачів і просто громадян під час критики КПРС, перебудови, розпаду Радянського Союзу. Слід відзначити, що обговорення цих проблем свідомою частиною українського суспільства відбувалося досить жваво, і ми – викладачі-колеги, також не стояли осторонь, кожен мав свою позицію і не боявся її відстоювати, тим більше, що серед викладачів кафедри були і члени КПРС. Тож Олександр Ларіонович провів засідання кафедри, на якому дав можливість висловити кожному своє ставлення до КПРС, до свого членства в ній. Саме тоді люди клали партквиток, зрікалися партійного минулого. Засідання пройшло дуже демократично. Пам’ятаю, що Олександр Ларіонович сформулював питання, яке звучало неформально, але вимагало щирої відповіді і водночас приховувало в собі підтекст: до кожного він звернувся (і кожен дав таку відповідь) з питанням „Що є найбільшою і найзначнішою подією у Вашому житті?”. Та тоді мало хто вже вважав, що такою подією його життя був вступ до лав КПРС. Або, пригадую, одного разу зранку, тільки-но переступивши поріг кафедри, він звернувся до викладачів, що вже були на робочому місці, з питанням: „Як Ви думаєте, як історія оцінить постать М. Горбачова?”. Отож, йому були цікаві наші відповіді-міркування, можливо, він звир’яв їх зі своїми. У будь-якому разі це є свідченням його небайбужості, критичного розуму, активної життєвої позиції. І таким він був до останніх днів свого життя.

Як пригадують колеги, однією з особливостей у роботі Олександра Ларіоновича як незамінного завідувача кафедри було те, що він практично ніколи не мав обідньої перерви, завжди був „у строю”: його щодня можна було побачити у робочому кабінеті

за столом, причому він знаходив можливість між виконанням адміністративних обов’язків завідувача займатися науковою діяльністю і хоча б сторінку в день, але написати матеріалу з досліджуваної проблеми. В результаті, окрім наукових публікацій з теми його дисертаційного дослідження, ним було підготовлено до друку й видано 15 навчально-методичних розробок, 10 науково-методичних публікацій з проблем викладання історії України, інших гуманітарних дисциплін. А 2003 року Олександр Ларіонович став автором навчального посібника з історії України з грифом МОН України „Кременчуцький край в контексті історії України” обсягом 332 сторінки, що стало своєрідним рубежем його науково-дослідної та освітньої діяльності як вченого, історика, педагога, як людини, що є палким патріотом свого краю, Батьківщини.

Досі пам’ятають Олександра Ларіоновича шанувальники такого виду спорту, як шахи. Саме він був натхненником „п’ятихвилинок з шах”, коли, як тільки випаде вільна хвилинка, а особливо після робочого дня, невелика групка людей – О.Г. Маслов, П.П. Павліченко, О.В. Могилка та ін., довго засиджувалися за шаховою дошкою, при тому Олександр Ларіонович найчастіше виходив переможцем цих, практично щоденних, змагань (слід зазначити, що й остання мить його життя була в цьому пориві). Не відмовлявся Олександр Ларіонович і від участі у змаганнях з шах серед викладачів у межах універсиади КДПУ, де його було також важко обіграти.

Закарбувався в пам’яті людей, які розвивалися під впливом особистості Осташка О.І., він як людина, що є небайбужою до долі інших, особливо молоді. Слід відзначити ще одну рису його особистості - людяність, яка полягала у тому, що Олександр Ларіонович мав особливий хист відчувати сутність людини, її позитив, вірити в неї й спрямовувати її розвиток. Адже саме йому завдячують сьогодні ті, хто практично „відбувся” в КДПУ як особистість, як педагог, як дослідник-науковець: Маслак В.І., Малєєва Т.І., Мащенко Н.І., Стегній П.А., Крот В.І., Плаксієв Т.М. Завдячуючи значною мірою організаційним та провідницьким здібностям Осташка О.І. стало можливим у КДПУ відкриття 1992 року на кафедрі українознавства аспірантури з історії України. Добрим словом, порадою, а то й безпосередньою допомогою не обходив Олександр Ларіонович кожного, хто потребував цього, інколи навіть сам того не підозрюючи, ведучи до висот науки, професійної майстерності, зрештою, людської гідності. А своїм становленням і розвитком КДПУ імені Михайла Остроградського завдячує саме таким самовідданим, висококваліфікованим, компетентним людям, як Осташко О.І., який залишиться на сторінках його історії.